

DAVID SVOBODA:

**Metafyzika vzťahů. Tomáš Akvinský a vybraní autoři
tomistické tradice**

Praha: Krystal OP 2017, 223 s.

David Svoboda vo svojej práci *Metafyzika vzťahů* približuje metafyzické skúmanie vzťahov u Tomáša Akvinského a v tomizme druhej (16. – 17. stor.) a tretej scholastiky (18. – 20. stor.). Je to oblasť doteraz pomerne málo prebádaná. Preto je jeho práca o to záslušnejšia a priekopnícka. Osobitne z oblasti druhej a tretej scholastiky sa toho ešte pomerne málo publikovalo, najmä čo sa týka metafyziky vzťahov.

David Svoboda začína analýzou vzťahov u Tomáša Akvinského. Vychádza z kritického vydania jeho diel a významnej sekundárnej literatúry k danej oblasti. Pritom ako kľúčové určuje rozlišovanie Tomáša Akvinského medzi akcidentálnym bytím (*in esse*) a vlastnou povahou (*ratio*) každého akcidentu, ktoré Tomáš Akvinský prevzal od svojho učiteľa Alberta Veľkého. Tomáš Akvinský to prvotne použil v teologickom kontexte v trojičných úvahách, ale preniesol to aj do filozofie. Vysvetľuje vzťah, akcidentálne bytie vzťahu, jeho reálnosť. Potom rieši problém, či Tomáš Akvinský uznával transcendentálnu povahu vzťahov. Výslovne ešte nie, ale implicitne áno, tak by mohla znieť odpoveď podľa Davida Svobodu. Upresňuje aj rozlišovanie kategoriálnych a transcendentálnych vzťahov. Na vysvetľovanie definícií dáva aj príklady. Svoje názory Svoboda poctivo zdôvodňuje na interpretácii textov Tomáša Akvinského či iných tomistov. Do úvahy berie aj významnú sekundárnu literatúru. Svoboda podrobne skúma aj subsistujúce vzťahy v Bohu pri riešení trojičných otázok Tomášom Akvinským, pričom si všíma aj jeho definíciu osoby. Poznamenáva, že pre Tomáša Akvinského je reálne chápanie trojičných vzťahov v Bohu otázkou viery. Svoboda analyzuje aj vzťah Boha a stvorenia v náuke Tomáša Akvinského.

V druhej kapitole sa Svoboda venuje chápaniu vzťahu v druhej scholastike. Tam si všíma hlavne Jána Poinsoa a Komplutenských, čiže bosých karmelitánov z Alcalá de Henares (latinsky *Complutum*). Pritom vychádza z Poinsovho *Filozofického kurzu* a *Teologického kurzu*. Predstavitelia tomizmu v druhej scholastike prehľadli náuku Tomáša Akvinského, zaviedli nové pojmy či rozlišovania. Poinsoť vzťahy priblížil hlavne v logike, metafyziku už nestihol napísať. Svoboda podrobne interpretuje jeho diela, zaznamenáva, v čom doplnil náuku Tomáša Akvinského, v čom čerpal od iných autorov.

Poinsot chápe vzťahy ako reálne a člení ich na subsistujúce, transcendentálne a kategoriálne. Niektoré vysvetlenia Poinsot a iní autori nedávajú priamo, preto sa ich Svoboda snaží získať z iných názorov. Náuku Poinsota dopĺňa o náuku Komplutenských o číselných vzťahoch a o ontologickom statuse vzťahu. Z druhej scholastiky vybral najvýznamnejších autorov v oblasti teórie vzťahov v rámci tomizmu.

V tretej kapitole sa Svoboda venuje skúmaniu vzťahov v tretej scholastike. Sústreďuje sa na Josefa Gredta, Petra Coffeyho, Williama Norrisa Clarka a Stanislava Sousedíka. Autorov, ktorých diela analyzuje, stručne aj predstaví a zaradí ich do niektorého systému, napr. Clarka do personalistického tomizmu a Sousedíka do analytického tomizmu. Takto sa mohol pokúsiť zaradiť aj Gredta a ukázať vplyv významných autorov na jeho dielo. Pri všetkých autoroch poukazuje na ich prínos a prípadné nedostatky. Podrobne približuje aj dielo Stanislava Sousedíka, pričom vyzdvihuje jeho rozvoj metafyzických dištinkcií práve v oblasti metafyziky vzťahov, kde prináša nové členenia i pojmy. Všima si aj jeho kritiku Fregeho chápania vzťahov, ktoré je značne vplyvné v súčasnej analytickej filozofii. Interpretáciu Fregeho či predstaviteľov druhej a tretej scholastiky je dosť náročné sledovať a pochopiť. Vysvetľuje aj prínos Stanislava Sousedíka v oblasti transcendentálnych vzťahov. Tie vidí v priblížení ich formálnych vlastností a odlíšení od individua. Usiluje sa vysvetliť aj pojmy používané Sousedikom. Napríklad jeho *virtuálny rozdiel* chápe ako reálny, no iba možný. Mohol to však ešte bližšie objasniť, povedzme tým, že je metafyzicky reálny, ale fyzicky iba možný.

Na niektorých miestach naznačuje aj nové možnosti skúmania. Napríklad v určení vzťahov ľudskej osoby si všima nedávnu definíciu Sousedíka a navrhuje ju rozvinúť ešte podrobnejšie pomocou transcendentálnych vzťahov. Rozvíjaním metafyziky vzťahov sa prijímajú nové rozlíšenia, ale systém sa stáva menej prehľadný a pochopiteľný. Zrejme sa treba riadiť metodickým filozofickým princípom známym pod názvom *Ockhamova britva*, ktorý hovorí, že je potrebné prijímať iba to, čo je nevyhnutné. Mnohé náročné partie vysvetľuje Svoboda celkom primerane, niekde iba približuje argumentáciu, inde k nej dáva aj svoje stanovisko. Preukazuje veľkú znalosť textov a ich interpretácie, pričom používa významnú sekundárnu literatúru, publikovanú vo viacerých svetových jazykoch. Autor má v práci niekoľko málo tlačových chýb. Napr. na s. 87 – 88, pozn. 195, 196 je *lila*, má byť *illa*; na s. 89, pozn. 200 je *on est*, má byť *non est*; na s. 149, pozn. 347 je *quidam vetars philosophy*, má byť *quidam vetera philosophi*. Keď použil iné vydanie Gredtovho diela *Elementa philosophiae aristotelico-thomisticae*, napríklad z roku 1909, údaj by mal byť uvedený aj v zozname literatúry. Gredt totiž v ďalších vydaniach svoje dielo ustavične dopĺňal.

Tým čitateľom, ktorí nie sú oboznámení s danou terminológiou, môže sledovanie a porozumenie textu spôsobovať značné ťažkosti. Preto by bolo vhodné niektoré rozlíšenia či termíny ešte názornejšie objasniť a vysvetliť. Okrem toho vlastný príspevok

autora mohol spočívať v tom, že podrobnejšie vypracuje rozlíšenia a terminológiu. Tak mohol napodobniť štýl Sousedíka. To však neuberá na kvalite spracovania danej publikácie, ktorá spočíva hlavne v interpretácii názorov Tomáša Akvinského a významných predstaviteľov druhej a tretej scholastiky. Niektoré časti práce predstavujú upravené verzie skôr publikovaných štúdií, ktoré prešli recenzným konaním, a tak preukázali schopnosti autora podať adekvátne priblíženie a vysvetlenie daného názoru, smeru či prúdu. Autor navyše preukazuje vynikajúcu znalosť latinčiny, z ktorej vychádza pri interpretácii textov, ale aj angličtiny, napríklad pri spracovaní textov Coffeyho či sekundárnej literatúry. Takisto prezentuje vynikajúcu znalosť danej problematiky, lebo z predstaviteľov druhej a tretej scholastiky vybral tomistických autorov, ktorí prinášajú originálne príspevky práve v danej oblasti metafyziky vzťahov.

Výsledky svojho skúmania autor priblížil v závere. Snažil sa ich zhrnúť nielen časovo, ale aj systematicky. Vyzdvihol, že Tomáš Akvinský prijal delenie kategoriálnych vzťahov na číselné a kauzálne, v druhej scholastike k nim autori pridali ešte psychologické vzťahy. Autor tretej scholastiky Josef Greth sa vrátil k dvom deleniam kategoriálnych vzťahov.

Autor nielen priblížil názory viacerých tomistov na vzťahy, ale tieto ich názory aj porovnal. Prínos autora je v tom, že ukázal niektoré spoločné črty tomistických autorov v metafyzike vzťahov, porovnal ich názory a ukázal, v čom tkvie ich príspevok k rozvíniu metafyziky vzťahov. Prvým spoločným názorom tomistických autorov, ktorí sa venujú analýze vzťahov, je prijatie realistického charakteru vzťahov. Preto vzťahy jestvujú nezávisle od ich nositeľov. Ďalším spoločným znakom vzťahov je ich antiredukcionizmus, teda že reálne chápanie vzťahov nemožno stotožniť s ich nositeľmi, čiže nemožno vzťahy redukovať na ich nositeľov. Svoboda vyzdvihol aj originalitu Sousedíka pri rozvoji myslených vzťahov. Ukázal Sousedíkov prínos a načrtol, ako ho možno ešte ďalej rozvíjať. Toto dielo možno odporučiť záujemcom o tomistickú metafyziku.

Peter Volek

Peter Volek
Katolícka univerzita v Ružomberku
Filozofická fakulta
Katedra filozofie
Hrabovská 1B
034 01 Ružomberok
Slovenská republika
e-mail: peter.volek@ku.sk
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9119-962X>